

Børskrisen af 1873.

Efter Max Wirth.

II. Krisens Udbrud og Virkninger.

Forinden Forfatteren gaar over til at skildre Krisens Udbrud, giver han en kort Oversigt over den østrigske Nationalbanks Forhold og Status, hvorefter vi skulle begynde med at fremstille Hovedtrækkene, da Kjendskab dertil udkræves til fuld Forstaaelse af de følgende Begivenheder.

Ved Bankloven af 1862 blev det Beløb af ufunderede Sedler, som Nationalbanken tør have i Omløb, fastsat til 200 Mill. fl., hvorhos det samme Aar bestemtes, at der af Statens Gjæld til Banken, som da udgjorde noget over 217 Mill. fl., skulde successivt afdrages de 137 Mill. fl. i Aarene 1863—66, hvorefter de resterende 80 Mill. fl. skulde blive en permanent Gjæld til Banken. Indtil Udgangen af 1865 blev der virkelig ogsaa tilbagebetalt lidt over 127 Mill. fl. og det betragtedes som sikkert, at de øvrige 10 Mill. fl. vilde blive betalte det følgende Aar — da Krigen med Preussen kom paa og ikke blot gjorde denne Tilbagebetaling umulig, men endog nødsagede Staten til at skaffe Penge ved Udstedelsen af Sedler. Dette skete først paa den Maade, at Staten overtog som Statsedler alle cirkulerende Banksedler, lydende paa 1—5 fl., og derhos forbeholdt sig at forøge disse Sedlers Mængde indtil 150 Mill. fl., hvorimod Banken som Vederlag

for denne Overtagelse af dens alt eksisterende Seddelgjæld maatte betale Staten et tilsvarende Beløb i større Sedler. Under Krigen blev endvidere Banken tvungen til at laane Staten et Beløb af 60 Mill. fl., som den bemyndigedes til at udstede som ufunderede Sedler, og endelig gav en senere Lov Regeringen Bemyndigelse til at udstede nye 1- og 5-fl. Sedler indtil et Beløb af 90 Mill. fl.

Disse Foranstaltninger fremkaldte en sørgelig Forvirring i de østrigske Pengeforhold netop i det Øjeblik, da de efter aarelang Forvirring syntes at skulle komme i Orden igjen. Agioen paa Sølv var alt sunken indtil 5 pCt., og i April 1866 var Kursen $106\frac{3}{4}$ ved et Seddelomløb af ca. 338 Mill. fl. Tre Maaneder efter var Bankens Seddelgjæld stegen til ca. 362 Mill. fl., hvortil der var kommen 140 Mill. i Stats sedler — og Kursen var da forværret til $128\frac{1}{2}$. I de følgende Aar steg det samlede Seddelomløb fremdeles, udgjorde ved Udgangen af 1868 ca. 574 Mill. fl og naaede ved Udgangen af 1872 endog et Beløb af 696 Mill. fl., medens Metalbeholdningen dog til samme Tid steg fra 108 Mill. fl. i 1868 til 142 Mill. fl. i 1872. Trods den saaledes tiltagende Seddelcirkulation lykkedes det dog efterhaanden at nedbringe Seddelkursen, saa at den endog ved Udgangen af 1872 havde forbedret sig til $106\frac{1}{2}$ — altsaa igjen stod paa samme Punkt som i 1866 før Krigens Udbrud.

Som paavist i Slutningen af forrige Artikel havde alt i Løbet af 1872 en stor Del af det spekulerende Publikum begyndt at ane Faren og søgt at bringe det vundne Bytte i Sikkerhed, navnlig ved Opkjøb af solidere Papirer, især Statsobligationer. Det var, i Følge Forfatteren, i September 1872, at man først med Sikkerhed iagttog det stigende Antal af de koldblodigere Tvivlere, der navnlig

lod sig føle i Kontraminens større Fasthed og i de større Opkjøb af østrigske Statspapirer, der tydede paa, at Kapitalen begyndte at trække sig bort fra Spekulationerne. «Medens den almindelige Rus i December 1872 naaede sit Højdepunkt i Byggespekulationen, begyndte Finansfyrsterne for Alvor deres Tilbagetog. Kreditanstalten og andre store Banker begyndte at opsige alle tvivlsomme Lombardlaan og at indskrænke deres Kontokurant-Debitors Kredit. Henimod 20 Mill. fl. i Effekter søgte den til ind i April at blive kvit. Da disse derfor maatte anbringes andetsteds, begyndte i April Børseffekternes Kursfald, som saa den 9de Maj — omtrent samtidig med Thiers's Fald — hidførte Udbruddet af en fuldstændig Krisis . . . Indtil Udgangen af April var den allerede vaklende Bygning bleven kunstig opretholdt ved Forventningen om Virkningerne af Wienerudstillingens Aabning, hvilken forekom Spekulanterne, der ligesom de i Søfare Betrængte søgte at redde sig ved et Halmstraa, som en deus ex machina, der ved et eller andet ukjendt Middel skulde gjøre en Ende paa alle de begyndte Forlegenheder.

«Verdensudstillingen blev aabnet den 1ste Maj — men i Stedet for en frelsende Haand viste allerede Derouten sig paa Børsen. Hausse-Partiet begyndte efter en følelig Slappelse at vige tilbage; der forefaldt allerede Insolvenser og Exekutioner. Endnu anede dog Ingen hvilken Katastrofe der forestod. Som sorte Uvejrsskyer før selve Uvejrets Frembrud trak det sammen over Wiener Børsen. Den 5te og 6te Maj gjorde Spekulationspapirernes Kursfald større Fremskridt. Den 7de Maj holdt 15 Banker en Konference for at enes om Forholdsregler til at standse Opløsningens videre Omsiggriben. Den 8de Maj viste allerede Stormens Forbud sig — henved 100

Insolvenser forekom paa Børsen. Bankkonferencen samledes paa Ny — Kurstabene beløb sig allerede til henved 300 Mill. fl.

«Nu var en Standsning ikke længer mulig. Den 9de Maj indtraadte Katastrofen med en Heftighed, som stillede alle tidligere Kriser i Skygge i Henseende til Ulykkens Omfang og Frygtelighed. «Den 8de og 9de Maj 1873, siger J. Neuwirth i sit Værk om den østrigske Nationalbank, stod Wienerbørsen formelig under et Rædselsherredømme. De tumultuariske Scener, som der foregik, havde næsten en revolutionær Karakter, de Ramtes lidenskabelige Udbrud af Raseri spotter enhver Beskrivelse. Et voldsomt, ustandseligt Værdifald for de allerfleste af de paa Wienerbørsen noterede Effekter var disse to Dages Værk.» Børsforretningerne standsede ganske. Der herskede et fuldstændigt Kaos. Fortvivlelse bemægtigede sig Spekulanterne. Den Dag «der grosse Krach» fandt Sted, greb mange af «Kulissen» de store Herrer fra «Skranken» i Struben og fordrede med Dødsangstens Skrig deres Ejendomme tilbage, som deres «Gründen» havde berøvet dem. Hos Andre blev Sindet saa omtaaget ved Tanken om den skrækkelige Ruin, at de gjorde Ende paa deres Sjælslidelse ved Selvmord. I ingen tidligere Krise er der forekommet saa mange Selvmord af alle Stænder; i ingen greb denne Fortvivlelsens Gjerning saa epidemisk om sig, at den ikke indskrænkede sig til Børskredsene, men ogsaa drog Næringsdrivende og Arbejdere ind i sin Hvirvel og tilsidst endog krævede en berømt Feltherre (Gablentz) som sit Offer.*) Heller ikke er der ved nogen tidligere

*) Ikke Alle tog sig Sagen saa alvorlig. Nogle Børsjobbere begik kun fingerede Selvmord, idet de kastede deres gamle Klæder paa

Krisis kommet saa mange Underslæb, Tyverier og Bedragerier frem for Dagens Lys — Forbrydelserne pleje jo at tiltage i samme Grad som Lidenskaberne.

«Om Aftenen den 9de Maj var der atter Konference i Børskammeret for at raadslaa om Midler og Udveje — ikke til at standse Krisen, men blot til at forhindre den fuldstændige Opløsning af Samhandelens Betingelser. Skrækken havde i den Grad lammet alle Gemytter, tilintetgjort al Tillid og al Kredit, at ikke blot Spekulationspapirernes Kurs var naaet til et saadant Punkt, at de vare aldeles usælgelige, men at Mange, som havde deres Jærnskab fuldt af Værdipapirer, manglede de nødvendige Penge til at købe Levnetsmidler for.

«Resultatet af den første Raadslagning var, at de i tidligere Kriser brugte Forholdsregler bleve efterlignede. Der blev dannet en Hjælpe-Komité (Aushilfs-Comité) til at laane paa Spekulationspapirer, som Nationalbanken og andre solide Kreditanstalter ikke vilde antage, og af de store Huse blev der strax tegnet en Garantifond paa 20 Mill. fl. Der blev tilstaaet et Moratorium for Betalingen af Differenser indtil den 15de Maj og fastsat en Kompensationskurs for alle Effekter.

«Det var Forholdsregler, som den yderste Nød fremtvang — som egentlige Helbredelsesmidler kunde man ikke betragte dem, da de existerende Engagements havde naaet en saa uhyre Højde. Allerede den følgende Dag viste de sig utilstrækkelige; den 11te Maj begav en Deputation fra Bankerne sig til den østrigske Minister-

en Bro og derpaa i nye Klæder søgte til en anden Skueplads. Et Bybud, der ved heldige Spekulationer havde tjent sig en Formue og anskaffet sig en Ekvipage — stillede sig efter at have tabt Alt igjen ganske rolig paa sit gamle Hjørne.

præsident, Fyrst Auersperg, for at bede Regeringen træffe Foranstaltninger til Hjælp i Nøden, og den 12te Maj forsamledes Direktørerne for Byggeselskaberne for at raadslaa om Midler til at forebygge en Standsning af deres Arbejder. Finansministeren tøvede i Begyndelsen med Rette med at bruge Statens Midler til at raade Bod paa Spekulationens Synder; men da Faren endog truede de højeste Kredse, gav han efter for deres Begjæring og udvirkede hos Ministeriet og Kejseren Samtykke til at suspendere Bankaktens Bestemmelse om, at de ufunderede Sedlers Beløb ikke maatte overstige 200 Mill. fl., til hvilken Suspension den ungarske Finansministers Indvilgelse den 12te Maj blev given pr. Telegraf.»

Den kejserlige Forordning blev tillige med en Note fra Finansminister de Pretis, der paalagde Bankens Direktion kun at gjøre den nødvendigste Brug af den tilstaaede Frihed til at forebygge alvorlige Forviklinger i de virkelig solvente Kredse, meddelt Bankdirektionen, der aldeles ikke havde begjært denne Bemyndigelse og derfor heller ikke behøvede den medfølgende Paamindelse. Direktionen benyttede ogsaa sin Myndighed med stort Maadehold; thi de ufunderede Sedlers Beløb udgjorde endnu den 11te Juni kun ca. 192 Mill. fl.; først i November var det steget til 222 Mill. fl., og var atter den 31te December nedbragt til 208 Mill.; den 12te Marts 1874 var det igjen reduceret til 176 Mill. fl. Sedlernes Kurs forværredes derfor heller ikke i nogen betydelig Grad; den 1ste Maj havde Kursen været 107,90; ved Efterretningen om Bankaktens Suspension steg den til 111,60 og den 18de Juni naaede den endog 112,50; men allerede inden denne Maanedes Udgang var den atter reduceret til 109,25 og ved Aarets Udgang til 106.

«Imidlertid syntes Regeringens Foranstaltning for et Øjeblik at give Børsen nyt Mod; det nederøstrigske Handelskammer traadte sammen for at overveje Forholdene; men den 15de Maj udløb Moratoriet og mange nye Insolvenser brød frem, hvorved Kulissen blev fuldstændig tilintetgjort og Kommissionsbankens Fald saa vel som de to Svindlerbankers, «Placht» og «Fels», hos hvilke især Smaafolk havde deponeret deres sammensparede Skillinger, blev hidført.

«Juni Maaned begyndte med Kreditanstaltens Kasse-
rers, Pokornys, Flugt, efter at han havde bestjaalet Banken for 437,000 fl. Samtidig med denne Begivenhed, der en Tid lang gjorde Mistilliden almindelig, saa at ogsaa denne Anstalts Aktier faldt i Kurs, uagtet netop dens Direktion i rette Tid havde erkjendt Faren, styrtede det store Bankhus M. G. Werkersheim & Co. sammen, hvad der paa Grund af dets Forhold til de ungarske Jærnbaner medførte Forviklinger med den ungarske Regering.

«Den 5te Juni optog Nationalbanken rentefri Udlaan paa Guld og Sølv i sit Program; men der blev gjort endnu mindre Brug deraf end af Laan paa Effekter og Diskontering, uagtet Banken ikke, som der dog havde været at vente, da den i øvrigt efterlignede Bank of Englands Fremgangsmaade, havde fundet sig foranlediget til at forhøje Diskontoen.

«Ogsaa i Ungarn steg nu Pungenøden til det Yderste, saa at Finansministeren offentliggjorde nogle Forslag til at afhjælpe denne, der senere fremkaldte Fordringen om en stærkere Doterung af Nationalbankens Filial i Pest.

«Toppunktet af Forvirring naaede Situationen den 9de Juni, altsaa en Maaned efter Krisens Udbrud, da «Wechslerbank» maatte standse sine Betalinger, fordi den

havde rendt sig saa fast i Jærnbane- og andre Aktie-Foretagender, at næsten hele dens Kapital var tabt, og en Konkurs paafulgte, som trak mange Instituter efter sig og foraarsagede uhyre Tab lige til Breslau og Berlin.

«Endelig den 10de Juni viste sig det første Tegn til, at man begyndte at blive klar over de sande Midler til at modvirke selve Aarsagen til Krisen, at nemlig denne havde sin Grund i den Omstændighed, at Kapitalmængden ikke paa langt nær svarede til Foretagendernes Omfang. Syv Banker fremkom nemlig med det Projekt at slaa sig sammen til én Anstalt og reducere den nominelle Kapital.

«Den 13de Juni dannede sig i Wien den anden Hjælpekomité, der snart fik talrige Efterlignere i Provinserne, som ogsaa i Ungarn, og hvilken Nationalbanken saa vel som de første Handelshuse forsynede med Kapital, saa at der i Wien sammenskjødes en Kapital af 8 Mill. fl. Disse Hjælpekomiteer have udfoldet en ret velgjørende Virksomhed i Wien, Pest, Temesvar, Brünn, Prag, Gretz og andre Stæder, have afhjulpet den første paatrængende Pengemangel paa en Tid, da den almindelige Mistillid skræmmede Pengene ind i Gjemmestederne, og ikke lidet bidraget til en lempelig Nedbryden af den til Dels paa Kredit opførte Svindelbygning. Det maa anerkjendes, at Finansminister de Pretis har taget sig af disse Hjælpekomiteers Organisation med behørig Skyndsomhed, idet han allerede den 24de Juni sendte Planen til en saadan Organisation rundt til næsten alle Provinsøvrighederne.

«Størstedelen af Børsspekulanterne var imidlertid ingenlunde tilfredsstillet ved disse Foranstaltninger; de paa kaldte endnu bestandig Statens Hjælp ligesom Børn, der ved at overtræde Moderens Forbud have gjort en Ulykke,

strax raabe paa deres Moder for at faa det gjort godt igjen. Paa den anden Side var der ogsaa et Parti, som forlangte, at man, efter at Patienten havde slaaet enhver Advarsel hen i Vejret, skulde lade Sygdommen have sin Gang, fordi den definitive Helbredelse, som bestaar i en Likvidation, ved Statens Mellekomst kun vilde skydes ud i Fremtiden, medens en virkelig Afhjælpen af Ondet ad anden Vej var en Umulighed. Vi udtalte os allerede den Gang for en Middelvej for at formilde de næringsdrivende og arbejdende Klassers Lidelser, der ikke umiddelbart havde Del i Krisen, men tidligere eller senere vilde lide under dens Følger. I det Hele taget er denne Middelvej ogsaa bleven fulgt og for største Delen med rigtig Takt. Statens Hjælp forblev indskrænket til den Nationalbanken givne Bemyndigelse til at sætte Bankakten til Side.»

Dette Skridt billiger Forf. fuldstændigt, idet han, under Henviſning til, at Spekulationen væsenlig bestaar i Grundlæggelse af nye industrielle Foretagender i større Omfang, end den nydannede Kapitals Størrelse tilsteder, og derfor paa de ældre Anlægs Bekostning, fremhæver, at det netop i det Øjeblik, Krisen udbryder, gjælder om at forhindre, at hele Produktionen, i de ældre saa vel som i de nye Anlæg, pludselig standses paa Grund af en Panik, hvorved Hundredetusender af Arbejdere kastes uden Beskjæftigelse paa Gaden. At dette let kan blive Følgen har nemlig sin Grund deri, at en Kapitalkrisis næsten altid slaar over i eller ledsages af en egenlig Pengekrise, en Standsning af Pengeomløbets sædvanlige Funktioner. «Saa snart nemlig Spekulationens Korthus ved ét Blads Fald begynder at vakle og Betalingsstandsninger og Falliter anmeldes og tiltage, fordi den

Ene har regnet paa den Andens punktlig Opfyldelse af hans Forpligtelser og ikke selv formaar at dække sig ved Reservemidler, eftersom han har spændt sine Kræfter og sin Kredit til det Yderste, — saa se alle solide og forsigtige Forretningsfolk sig nødsagede til at holde flere rede Penge i Reserve end i sædvanlige Tider. Samtidig indskrænke Bankerne og Bankiererne den Kredit, de tilstaa, eller opsig endog den alt tilstaaede. Denne dobbelte Forholdsregel driver Ængstelsen op til en Panik. Alverden begynder at gemme sine Penge for at sikre sig mod uforudsete Tilfælde. Varepriserne synke derhos saa stærkt, at [man ikke kan beslutte sig til at sælge. Laan ere vanskelige at faa selv mod høje Renter og godt Pant, og ofte savne selv rige Folk, som ikke netop have anbragt deres Kapital i meget søgte Effekter, Penge til det Nødvendigste. Dette Fænomen har f. Ex. vist sig i Frankfurt 1848 efter Februarrevolutionen, det forekom i London 1847, 1857 og 1866, i Hamborg 1858, og i Maj 1873 viste det Samme sig i Wien.

«Paa dette Stadium har Faren udpræget sig til en Pengekrise, og en saadan maa man bryde Braadden af, dersom man ikke vil ofre Tusender af Uskyldige og for lange Tider forstyrre al Handel og Vandel.

«I Reglen behøves der kun Noget, der gjør tilstrækkeligt-Indtryk til at fjerne den Mistillid, der plejer at ledsage en Krise, ligesom en Feber følger med visse fysiske Sygdomme. I Hamborg hjalp saaledes Oversendelsen af 10 Mill. fl. fra den østrigske Nationalbank, i London har Suspensionen af Bankakten tre Gange hjulpet. De to Gange behøvede Bank of England end ikke at gjøre Brug af den givne Bemyndigelse til at udstede ufunderede Sedler til et større Beløb end 14 Mill. L. St. Allerede

denne Myndighed var tilstrækkelig til at gjenoprette Tilliden og paa Ny at lokke Pengene frem af deres Skjulesteder.»

Forf. urgerer nu, at det herefter er let at finde Midlet til at gjøre Ende paa en egenlig Pengekrise, da der hertil kun udfordres en Udfylden af det Hul, der er opstaaet i Omløbsmidlerne, ved Bank- eller Statssedler, som nyde fuld Tillid, men at det derimod vilde være en stor Misforstaaelse, om man troede, at man ved lignende Midler kunde gjøre Ende paa den virkelige Kapitalkrisis; thi denne er opstaaet ved Mangel paa Kapital og kan derfor kun langsomt og lidt efter lidt afhjælpes derved, at der opspares og dannes ny Kapital. Fremfor Alt maa enhver Foranstaltning undgaas, hvorved der gives Spekulationen; der har fremkaldt Krisen, ny Næring, og dette vilde blive Tilfældet, dersom Banken havde benyttet sin ny Seddelmængde eller Hjælpekomiteerne deres indsamlede Fonds til at opkjøbe Effekter for ad denne Vej at forbedre deres Kurs. «Selv den mest udstrakte Given Laan paa Værdipapirer, selv den mest liberale Diskontering af Vexler er ikke saa betænkelig som Kjøb af Effekter,» siger han; «vi ere ikke Tilhængere af Homøopathien, aller mindst paa Børsen, og vi kunne derfor umulig anbefale som Lægemiddel selve det, der har fremkaldt Sygdommen. Ved Opkjøb af Effekter blive Spekulanterne befriede for deres Ansvar, og der bliver kun budt dem nye Midler til at begynde deres Spil forfra. Aarsagerne til Krisen blive ikke derved fjærnede, men Likvidationen kun udsat for tilsidst at komme igjen i en endnu mere truende Skikkelse . . . Derimod blive Spekulanterne ved Udlaan og Diskontering, selv om disse Midler benyttes særdeles liberalt, tvungne til at have den endelige Opgjøren

af deres Affærer, Likvidationen, for Øje — og Krisen bliver ikke skærpet ved nye Vovestykker.»

En Hovedvanskelighed, som efter Oprettelsen af Hjælpekomiteer endnu frembød sig, var at træffe et Arrangement imellem Kreditorer og Debitorer, af hvilke sidste mange vare helt, mange dog kun for en Del eller for en Tid, insolvente. Efter længere Raadslagninger kom Børskammeret overens om, at slige Arrangements skulde gennemføres efter det nogen Tid i Forvejen indførte System og overdrages til «Giro- und Cassenverein» mod Erstatning af Omkostningerne herved. Arrangement skulde finde Sted tre Gange ugenlig, hvorved der blev truffet den Foranstaltning, at Differenserne mellem Banken og Handelshuse indbyrdes skulde afgjøres med hinanden, medens Differenserne i Kulissens Mellemværender skulde udjævnes ved en Art Clearing, som «Giro- und Cassenverein» indførte for at lette Indkasseringen. Disse Arrangements skulde tage deres Begyudelse henimod Udgangen af Juli.

Til samme Tid vare Delegationerne fra de østrigske Handelskamre traadte sammen i Wien og havde i det Væsenlige fattet følgende Beslutninger: Der skulde stræbes hen til en rigere Doterung af Bankfilialerne; Nationalbanken skulde ogsaa give Lombardlaan paa Industriaktier, naar to akrediterede Firmaer desforuden vilde garantere for slige Laan. Denne Garanti skulde præsteres i Akcepter, som ikke skulde medregnes i den Garanterne tilstaaede Kredit. Ved Diskontering af Vexler, navnlig af Domicilvexler, skulde der stilles mindre strænge Fordringer end hidtil. Solide Provinsbanker, industrielle Hjælpekasser og Forskudsforeninger skulde Nationalbanken tilstaa en udstrakt Rediskontering, Sparekasser skulde den

indrømme Ret til at danne Kreditforeninger med solidarisk Ansvar, og alle Kreditforeninger skulde Banken aabne en Kredit til Diskontering under Betingelser, der først nærmere skulde fastsættes.

«Disse Andragender, siger Forf., ved hvis Gjennemførelse en Centralseddelbank vilde blive drevet hen mod en Bankerot, bleve i Forhandlingerne støttede ved Motiver, der vare endnu mere upraktiske og røbede en stor Umodenhed hos mange af Repræsentanterne for disse indflydelsesrige Kamre. De bleve derfor ogsaa med Rette Gjenstand for en bidende Kritik i «Neue freie Presse», og vi greb den Gang selv Lejligheden til at paavise, at Pengemængden ikke vilkaarlig kan formeres, men at man maa beholde Pengenes Egenskab som Værdimaaler for Øje og erindre, at Omsætningsmidlernes Mængde maa rette sig efter Omsætningernes Omfang, samt at en vilkaarlig Forøgelse af dem, ved den alt herskende Tvangskurs, ligefrem kun vilde kunne ske paa de nuværende Seddelbesidderes Bekostning.» Forf. udtaler end videre allerede den Gang, at «saaledes som disse Beslutninger ere beskafne — navnlig for saa vidt de tilskynde Nationalbanken til en direkte Indgriben i de ulykkelige Forhold, forlange en Forøgelse af Seddelmængden, en vilkaarlig Forøgelse af Bankfilialerne, Diskontering af Sexmaaneders-Vexler og Udlaan paa Industriaktier — have de ingen Udsigt til at gaa igjennem; dertil ere de ledende Finanskredse i Østrig dog for indsigtsfulde.» Og han tilføjer nu: «Denne sidste Formening har i Virkeligheden bekræftet sig.»

Forøvrigt imødekom Nationalbanken dog Publikums Trang ved en rigeligere Diskontering, men indenfor rimelige Grænser, samt ved at undlade at forhøje Diskontoen,

«og den vilde have gjort endnu mere, naar den Sikkerhed, som Børsens Publikum havde at byde, havde været af en noget mere bankmæssig Natur. Men til at laane paa Børseffekter havde man jo netop dannet Hjælpekomiteerne, hvis Fonds imidlertid snart viste sig utilstrækkelige.

«Den Erkjendelse, at Krisen kun kunde overvindes og Orden i Forretningerne samt Ligevægt imellem Produktion og Konsumtion kun gjenoprettes, naar alle daarligere Foretagender og alle saadanne, der ikke havde tilstrækkelig Kapital at virke med, blev helt opgivne og den derved frigjorte Kapital paa Ny vendte tilbage til de gamle solide Anbringelser — med andre Ord: Erkjendelsen af en Likvidations Nødvendighed, hvorved en Reduktion og en Fusion af en Mængde Aktieselskaber kom i Stand, greb, understøttet af Pressen, mere og mere om sig. Regeringen tøvede ikke med ogsaa at støtte denne nødvendige Bevægelse, idet den allerede den 21de Juni udvirkede en kejserlig Forordning, hvorved der tilstodes særlige Begunstigelser ved Opløsning af Aktieselskaber.

«Desuagtet vilde det ikke ret gaa fremad med Likvidationen, Reduktionen og navnlig Fusionen, paa den ene Side fordi Interessenterne endnu bestandig klamrede sig fast til det svage Haab om, at der igjen skulde komme Liv i Forretningerne, og paa den anden Side fordi enhver af Parterne, hvor Talen var om en Fusion, anslog sin Kapitals Værdi altfor højt. Saaledes blev da den uundgaaelige Likvidation skudt ud, hvortil ogsaa det af Aviserne nærede Haab om en god Høst bidrog — et Haab, der skulde blive skrækkelig skuffet og hvorved en ny Reaktion gjorde sig gjældende henimod Vinterens Komme.»

Da Krisen i Wien ogsaa mere eller mindre havde berørt de andre tyske Børser, navnlig i Breslau, Posen, Leipzig, Frankfurt og Berlin, og Kursfaldet for Effekter saaledes ingenlunde var blot lokalt, blev det samlede Kurstab paa tyske Værdipapirer allerede den 18de Juni, altsaa knap 6 Uger efter Krisens Udbrud, af et Berliner Børsblad beregnet til det uhyre Beløb af over 131 Mill. Thaler, — hvorved dog maa erindres, at dette Tab naturligvis ikke i sin Helhed var et reelt Tab for de Besiddende, eftersom naturligvis langtfra Alle, vel snarere kun et Mindretal, havde kjøbt til de højeste Kurser.

Henimod Udgangen af September var Situationen i Wien omtrent følgende: Paa et Beløb af ca. 938 Mill. fl., som vare indbetalte paa henved 5 Mill. Stykker Jærnbane- og Transport-Aktier, udgjorde Kurstabet over 105 Mill. fl.; paa et Beløb af 213 Mill. fl., indbetalte paa ca. 2 Mill. Stykker Industri-Aktier, var der lidt et Tab af over 135 Mill. fl., og paa et Beløb af ca. 510 Mill. fl., der vare indbetalte paa omtr. 3,3 Mill. Stykker Bankaktier, var der et Tab af over 316 Mill. fl. I Alt var saaledes det samlede Kurstab paa lidt over 10 Mill. Stykker Aktier omtrent 607 Mill. fl. Kun ét Instituts Aktier noteredes i September højere end i Maj, nemlig den østrigske Nationalbanks.

«Naar vi, skrev paa den Tid et Wiener Børsblad, under de nærværende Forhold holde et Ligske over Kurslisten, da finde vi, at «der Krach» totalt har tilintetgjort følgende Bankers Existens, hvis Navne derfor ogsaa om kort Tid ganske ville forsvinde af Kurslisten: Börsen- und Arbitrage-Maklerbank, Börsen- und Creditbank, Börsen- und Wechslerbank, Commissionsbank, Hypotheken-Versicherungsbank, Industrialbank, Lemberger Bank, Ge-

werbebank «Fels», Wiener Maklerbank, Niederösterreichische Bank, Industrie- und Commercialbank i Linz, Pesther Bank, Raten- und Rentenbank, Schlesischer Bankverein i Troppau, Spar- und Lombardverein, Vorschusz-Cassenverein, Wiener Börsen-Wechslerbank, Wiener Lombard- und Escomptebank og Wiener Spar- og Creditbank — i Alt 22 Banker.

«Deres Fald nær ere derhos følgende af Krisen haardt ramte, for største Delen nye Banker: Agentur- og Creditbank, Austro-Türkische Creditanstalt, Börsenbank, Wiener Commercialbank, Allgemeine Escompte-Anstalt, Oesterreichisch-ungarische Escompte- og Creditbank, Interventionsbank, Leopoldstädter Bank, Marienhilfer Spar- og Escompte-Gesellschaft, Salzburger Bank, Oesterreichische Sparbank, do. Sparverein, do. Wechslerbank, Effektenbank, Wiener Creditbank, Report- og Creditbank samt endelig Capitalisten-Vereinsbank — i Alt 17 Banker.» Af denne Opgjørelse bliver det klart, at der ovenfor ikke var Tale om blot nominelle Kurstab, men om det reelle Tab af selve Aktiekapitalen eller dennes største Del ved ikke mindre end 39 Banker.

Et lignende «Ligskue» holdes dernæst over de industrielle Selskaber, «hvoraf vel til Dato ikke et eneste endnu er gaaet helt til Grunde, men hvoraf dog et klækkeligt Antal har mistet deres Berettigelse til at existere og ved Krisen ere truede paa Livet, hvorfor man imødeser følgende Selskabers fuldstændige Sammenstyrten — og saa følger en Fortegnelse over 25 dødsdømte Aktieselskaber, om hvilke det her maa være nok at fremhæve, at de 21 ere Byggeselskaber. Dertil følger saa endnu et Par andre Selskaber, som «det staar ilde til med», og tilsidst slaas i Slump «alle de andre Aktieselskaber, hvis

slette Status enhver Kjender af vore Forhold selv kan læse ud af Kurslisten.» Hvad særlig angaar Byggeselskaberne, er der kun et af dem, hvis Aktier ikke ere faldne mere end 21 fl., ellers er 42 fl. Minimum af Kursfaldet, 70—80 fl. det Almindelige. 6 Selskabs Aktier ere sunkne fra 100 til 154 fl., et Selskabs endog 236 fl., hvilket alene for dette Selskabs 100,000 Aktier er et Kurstab af 23,6 Mill. fl., medens det samlede Kurstab for Byggeselskaberne beløb sig til 123,4 Mill. fl.

At de i Nordtyskland lidte Tab heller ikke vare ubetydelige, fremgaar af en Oversigt, som Forf. leverer over Kurserne paa en Del nordtyske Papirer i April, Juli og Oktober, hvoraf det fremgaar, at de nævnte Effekters samlede Værdi den 4de Oktober var over 95 Mill. Th. ringere end den 15de April s. A. De øvrige detaillerede Tabeller, som Forf. meddeler over en Del Effekter af forskjellig Art, maa vi her forbigaa.

Imidlertid var i September Krisens værste Rasen overstaaet og de tyske Pengemarkeder syntes at ville komme til Ro igjen. «Omendskjønt Berlin begyndte at føle sig lidt mindre vel til Mode, lod der sig dog ellers intetsteds paavise noget Tegn, der kunde vække Bekymring, og Kurserne havde efter deres voldsomme Fald i Maj og Juni i Løbet af de tre følgende Maaneder opnaaet en vis Fasthed . . . Vel havde Krisens Virkninger været meget følelige i Preussen og vare heller ikke gaaede ganske sporløst hen over England, Frankrig, Tyskland, Italien og Rusland, men i alle disse Lande var der dog ikke forekommet heftige Udbrud eller de vare i alt Fald ikke komne til offentlig Kundskab.

«Da blev Forretningsverdenen pludselig sat i ny Bestyrtelse ved den den 20de September indtrufne Kabel-

efterretning om Udbruddet af en Krise i New York, hvor det store Bankhus Jay Cook & Co. havde indstillet sine Betalinger, hvad der ikke blot medførte Firmaet Fisk, Hatch & Co.s Fald og tillige truede med at angribe Londonerfirmaet Mac Culloch, men ogsaa fremkaldte en saadan Storm paa Bankerne, at en Del af disse maatte lukke deres Døre og Sparekasserne bleve tvungne til at søge et Moratorium — ja, selve Børsen blev endog lukket for en halv Snes Dage.»

Af denne amerikanske Krises Udbrud og videre Gang giver nu Forf. efter de amerikanske Aviser en udførlig Skildring, som vi her helt maa forbigaa. Kun om dens Ødelæggelser gjengive vi følgende Meddelelser efter Handelsstidenden i et New Yorker Blad fra Begyndelsen af November 1873:

«Virkningerne af Krisen, om hvilken man i Begyndelsen haabede, at den vilde indskrænke sig til Børsen, føles lidt efter lidt i alle Forretningsgrene. Vi maa endnu betegne den hele Situation som meget mørk, thi ingen Forretningsbranche er bleven forskaanet. Børsen er saa syg, at en Forværrelse af dens Tilstand næppe er mulig. De Ødelæggelser, som den finansielle Storm der har anrettet, ere i Sandhed kolossale. Den indenlandske Industri lider i en betænkelig Grad. I hele Landet indstille Fabrikerne deres Virksomhed delvis eller ganske, fordi de hverken finde Kjøbere for deres Varer eller kunne skaffe sig Midler til at fabrikere paa Oplag i Forventning om bedre Tider. I New York og Ny-England hvile Væverstolene, i Pennsylvanien Jærnværkerne, som ellers næppe have kjendt nogen Standsning siden deres Grundlæggelse. Baade gamle og nye Jærnbaner have standset deres Byggeforetagender, og selv de nødvendigste Reparationer

blive opsatte til bedre Tider. I de østlige Stater er Halvdelen indtil to Tredjedele af de ellers i Fabrikerne Beskæftigede blevne afskedigede og de brødløse Arbejderses Antal vil i denne Vinter beløbe sig til Hundredetusende.

«Næppe mindre bedrøvelig er Tilstanden i kommercielle Kredse. Exporthandelen er ganske vist lige saa livlig som tidligere, men kun lidet indbringende for de Paagjældende. Ikke alene er Priserne paa de fleste Artikler faldne betydeligt (Bomuld er siden Krisen faldet ca. 20 pCt., Hvede ca. 15 Cents pr. Bushel), men Vexelmarkedets slette Tilstand forringer yderligere eller absorberer endog helt den i Forvejen ubetydelige Fortjeneste. Og alligevel er Exporthandelens Tilstand dog altid taaleligere end, ja ligefrem brilliant i Sammenligning med, Importforretningerne. De Tab, som Importører af The, Kaffe og Metaller have lidt, ere i Sandhed skrækkelige. Manufakturvarer ere, hvad enten de ere importerede eller indenlandske, selv ved en Reduktion af 25 pCt. af Priserne i September usælgelige, og Besidderne vilde gjerne inklade sig paa endnu større Indrømmelser, naar de kunde opnaa kontant Betaling. Lige fra Clafflin & Co. og til de mindste Detaillister forlanges der Moratorier. Importørerne ere tvungne til at overtage Mellemlandernes forfaldne Vexler, ligesom disse atter maa indrømme deres Kunder Prolongation, og vore Bankers Porteføljer ere overfyldte med forfaldne, men ikke betalte, Solavexler. Under saadanne Omstændigheder anse flere Bankhuse, som ved Krisens Begyndelse have suspenderet deres Betalinger og senere arrangeret sig med deres Kreditorer om Moratorier, det for uklogt allerede nu at træffe Forberedelser til en Gjenoptagelse af deres Forretninger.»

Den 4de November indstillede Texas & California

Construction deres Betalinger med Passiva til Beløb af 7 Mill. Dollars. Den 15de November skulde en stor Mængde Jærnbaner udbetale Renter; omtrent 15 af dem vare ude af Stand hertil. Fra Udgangen af Oktober blev dels Nedsættelse af Arbejdslønnen i Fabrikerne, dels Arbejdernes fuldstændige Afskedigelse almindelig; alene ét Firmas Insolvens gjorde henved 10,000 Arbejdere i Bomuldsspinderier og Kattunstrykkerier arbejdsløse. «Fra alle Sider, hed det midt i November, forøges Varslerne om, at vor arbejdende Befolkning har en meget vanskelig Vinter for sig.» Allerede i December angaves det paa et Arbejdersmøde, at der alene i Staten New York var 182,000 Medlemmer af Fagforeninger, som vare uden Arbejde. Desuagtet blev Vinteren dog ikke saa slem, som man havde befrygtet, idet Børskrisen hurtigere, end man havde turdet vente, kom til Ende og Handel og Vandel derved paa Ny kom i Gang.

Men i Evropa blev Udbrudet af denne ny Krise ikke uden Virkninger; navnlig blev i Tyskland ogsaa de Børspladser, som hidtil havde holdt Stand, nu ogsaa dragne med ind i Krisen, som derved paa Ny blussede op. I Berlin gav især den kort efter Modtagelsen af Efterretningen om den amerikanske Krise fallerede Quistorpske Bank Signalet til nye Insolvenser. Denne Bank var en fuldblods Repræsentant for det «Gründer»-Raseri, der som Følge af Milliardbevægelsen havde grebet Nordtyskland og navnlig den preussiske Hovedstad. «Vi ville gjerne tro, skriver Forf., at den oprindelig havde den gode Hensigt at raade Bod paa den herskende Vaaningsnød; men i Tidens Løb blev den dog en ren Spekulationsbank, der ligesom Mobiliarkredit-Selskaberne gjorde en Forretning af at «gründe», og den havde tilsidst stiftet en Række

Selskaber, der repræsenterede alle mulige Industrigrene om hvis Nødvendighed Bankens Styrere umulig selv kunde have nogen rigtig Mening.» Paa ethvert af de nystiftede Foretagender høstede Banken Agio, saa at den for 1871 kunde give 15 pCt., for 1872 endog 19 pCt. Dividende, og den skaffede endvidere et af de nylig stiftede Byggeselskaber en Dividende af 17, et andet en Dividende af $16\frac{1}{2}$ pCt. for 1872, ligesom den i 1871 oprettede «Baltischer Lloyd» til Trods for de Vanskeligheder, som nye oversøiske Dampskibsselskaber have at kæmpe med, allerede for 1871 gav 10 pCt. Udbytte. At imidlertid disse store Dividender ikke vare noget Vidnesbyrd om Foretagendernes virkelige Godhed og Livskraft, fremgaar deraf, at man i Oktober 1873 i Berlin antog, at kun 14 af de 27 Foretagender, som den Quistorpske Bank repræsenterede og hvoraf den selv havde indført de 21 paa Børsen, frembød nogen Mulighed for en fortsat Bestaaen, og at selv disses Aktier kun vare sælgelige til saa reducerede Kurser, at deres samlede Kursværdi den 10de Oktober kun beløb sig til 4,46 Mill. Thaler, medens den samlede Aktiekapital var 13,63 Mill. Th. og deres Kursværdi den 1ste April s. A. endog havde udgjort — 18,47 Mill. Th. Selve den Quistorpske Banks Aktier noteredes den 1ste April til 191 (100 var pari Kurs) og den 25de Oktober til — $25\frac{1}{4}$!

Ikke bedre var det bevendt med to andre Grupper af Foretagender, der paa samme Maade skyldte et enkelt Institut deres Fremkomst. Den ene Gruppe paa 10 Aktieselskaber, der vare stiftede af den Mammoth'ske «Centralbank für Bauten» og havde en samlet Aktiekapital af $7\frac{3}{4}$ Mill. Th.; den 1ste April 1873 var Aktiernes samlede Værdi stegen til 20 Mill. Th., og den 10de Oktober vare

de tilsammen i det Højeste kun lidt over 4 Mill. Th., saa at i ethvert Tilfælde næsten den halve Aktiekapital maatte anses for tabt.

«I Begyndelsen blev der gjort store Anstrængelser for at støtte den Quistorpske Bank, hvori ogsaa højtstaaende Personer vare Interessenter, enten ved den preussiske Bank eller ved et Konsortium af store Huse. Men Underhandlingerne mislykkedes, fornemmelig paa Grund af den heftige Opposition, som der fra den offentlige Menings Side rejstes imod Statshjælp, og Banken maatte søge Likvidation ad Rettens Vej. Denne Katastrofe, som ogsaa gjorde Mistilliden almindelig i det tyske Rige, bragte en Del andre Instituter paa forskellige Pladser i Nordtyskland til at falde, uagtet den Quistorpske Banks Likvidation tilsidst dog havde det Resultat, at Kreditorerne næsten intet Tab lede.

«To Maaneder vedblev derefter «das Krachen», dragende Jærnbaner, Banker og Byggeselskaber, men navnlig ogsaa store Fabriker med ind i Undergangen, og lige saa lidt skaanende egentlige Handelsfirmaer som Aktieselskaberne.

«Efter Berlin kom Memel, Görlitz, Posen, Königsberg, Breslau, Glogau, Grünberg, Dresden, Chemnitz, Pirna, Leipzig, Magdeburg, Stettin; i Hamburg, Essen, Köln, Mühlhausen i Thüringen, i München, Erfurt og andre Stæder udbrød Falliter, og Krisens Virkninger lode sig føle helt ind i Elsass.

«I Posen skjød en Bankdirektør sig, og en Adjudant hos Hertugen af Meinungen gjorde sig som Følge af Børsstab skyldig i Falsk. I Berlin, Posen, Erfurt og Königsberg forefaldt flere Arrestationer formedelst bedragerske Bankerotter og Forfalskning af Bøger og Vexler. Bog-

holderen ved «Preussische Bodencreditanstalt», Fürstenberg, blev formedelst Underslæb af 48,000 Thaler dømt af Stadsretten i Berlin til 6 Aars Fængsel og 5 Aars Ærestab; Direktøren og Bogholderen ved Folkebanken i Essen bleve formedelst Vexelfalsk til et Beløb af 166,000 Thaler dømte til 4 Aars Tugthusarbejde. Mindre alvorlige Straffe ramte flere utro Bankbejente og Kasserere, for saa vidt man kunde faa fat paa dem — thi et ikke ringe Antal af uredelige Funktionærer gjorde sig usynlige.

«Iblandt Konkurserne er især den Pommerske Centraljærnbanes at fremhæve, blandt hvis Stiftere den be-rygtede Gehejmerraad Wagner var, og i Anledning af hvilken Lasker fremkom med sine meget omtalte Afsløringer; endvidere Pirnaer Bankens Bankerot, fordi en Mængde Smaafolk der ligesom ved den før omtalte «Fels» vare interesserede og led Tab, samt «Thüringer Bankvereins» Fallit, ved hvilken der var forekommet Underslæb — dens Aktier faldt i et Par Uger fra 216 til 92 —, saa at Retten maatte skride ind.

«Dog — det vilde føre for vidt at opregne alle de Lovstridigheder, Forseelser og Forbrydelser, der som Følge af Krisen ere fremdragne i Tyskland ikke mindre end i Østrig, Frankrig, Schweiz og de Forenede Stater.

«Overalt var det Børsdifferensforretningen, som ved sin aleatoriske Natur havde ophidset Lidenskaberne paa samme Maade som et Hazardspil. I Preussen gik endnu flere Fabriker til Grund'e end i Østrig, fordi Ejerne havde kastet sig hovedkuls ind i Børshvirvelen . . . Slagene vilde imidlertid have ramt endnu haardere, naar ikke de tyske Børsere havde været advarede ved Krisen i Wien saa vel som derved, at Berlin allerede længe havde været Sædet for en stærk Kontramine, saa at den preussiske

Bank, i hvilken der stadig laa over 100 Mill. Th. Statsdeposita, kunde imødekomme alle Handelens legitime Krav, saa vidt dens Statuter tillod det . . . Endvidere kan som en Grund til, at Ulykken ikke greb værre om sig i Tyskland, uagtet det endog havde overtruffet Østrig i «Gründungen», nævnes Pengevæsenets ordnede og sikre Tilstand; thi i Østrig og Nordamerika blev Tilstanden ikke lidet forværret ved den herskende Tvangskurs.

«Hovedvanskeligheden bestod ligesom i Østrig deri, at ikke blot alle Børsspekulanter's Kapital, men ogsaa alle Fabrikanternes, de Næringsdrivendes og de Privates disponible Midler vare anbragte i Spekulationspapirer og i Aktier i usikre Foretagender, hvis Kurser efter Udbruddet af Krisen i Wien vare faldne saa stærkt og fremdeles svingede saa stærkt, at de vare usælgelige. Da de derhos ikke bleve antagne som Depot ved den preussiske Bank, og de store Huse havde nok med at sørge for sig selv, var det umuligt at faa Lombardlaan paa dem, ligesom det ved den paa Børserne herskende Mistillid heller ikke var muligt at gjøre Reportforretninger med dem, selv ikke til de højeste Priser. Besidderne af disse Papirer vare derfor i stor Forlegenhed og vidste en Tid lang hverken Raad eller Hjælp.

«Allerede for flere Maaneder siden vare ogsaa Spekulanterne i Tyskland komne paa det Rene med, at Forretningsvirksomheden kun derved kunde føres tilbage til en normal Tilstand, at der igjen opnaaedes Ligevægt imellem Kapitalforraadet og Foretagenderne, at altsaa saa mange af disse sidste igjen maatte opgives eller indskrænkes, at der blev tilstrækkelig Kapital til de øvrige. Alle nye Foretagender, som ikke allerede havde fortæret altfor megen Kapital til at opgives, maatte helt indstilles

og de andre indskrænkes saa meget som muligt. Likvidation, Reduktion og Fusion af de nye Foretagender var derfor Dagens Løsen.

«Men denne Kur mødte en stærk Hindring i Rigsloven om Aktieselskaber, som dels forbyder disse at opkjøbe deres egne Aktier og dels, selv om denne Hindring kunde omgaas ved en elastisk Udtydning, der ikke lod Opkjøb til Reduktion falde ind under Lovens Bestemmelser, fordrer, at enhver Likvidation skal anmeldes et Aar forud for at give Kreditorerne Tid til at varetage deres Tarv . . . Der blev saaledes kun én Udvej tilovers: at anticipere Virkningerne af Likvidationen ved Hjælp af Kredit.» Denne Vej blev ogsaa for en stor Del benyttet, og uagtet Staten i Overensstemmelse med den offentlige Menings Fordringer ikke traf særegne Foranstaltninger for at komme de Betrængte til Hjælp, synes dog de to betydelige Statsinstituter, der havde en Del af Milliarderne at raade over, at have været behjælpelige til at bringe saadanne Likvidationer i Stand for et betydeligt Antal Bankers Vedkommende, navnlig for Mæglerbanker og andre Spekulationsselskaber.

At i øvrigt den preussiske Bank ikke har lidt Tab, ved saaledes at komme de Nødlidende til Hjælp, men tvært imod gjerne kunde have vist sig endnu liberalere, fremgaar tilstrækkeligt af det særdeles gunstige Resultat som Bankaaret 1873 udviser, «thi en Dividende af 20 pCt. er dog i Grunden en lovlig stor Fordel for Aktionærene i en privilegeret Bank paa en Tid, hvor saa mange store Huse maatte falde af Mangel paa Kredit og Tusender af Arbejdere som Følge deraf bleve brødløse.» Bankens Totalgevinst udgjorde det uhyre Beløb af over 11 Mill. Th., hvorfra dog gaar 3,26 Mill. Th. dels i Omkostninger, dels

i Tab paa Salg af Sølv (henved $\frac{1}{2}$ Mill. Th.). Af Nettoindtægten beholdt dernæst Staten ca. 3,78 Mill. Th. eller næsten 200 pCt. af den af Staten indskudte Kapital af 1,90 Mill. Th.

«Uagtet saaledes Staten ikke direkte gav Hjælp og den preussiske Bank holdt sig temmelig forsigtig tilbage, blev dog Krisens Forlegenheder i Tyskland lettere overstaaede, end man havde turdet vente, og Forretningerne begyndte allerede at komme i regelmæssig Gang igjen, medens Krisen i Amerika endnu fremdeles følte overordentlig stærkt.»

I Østrig blev Statshjælpen derimod ikke undgaaet. Til den Skuffelse, som Verdensudstillingen havde beredet Wienerne, kom i Aarets sidste Halvdel for hele Landets Vedkommende en endnu værre Skuffelse, idet Haabet om en god Høst slog i den Grad fejl, at den østrig-ungarske Regering for en Tid maatte ophæve Indførselstolden paa Korn. Børskrisen havde derhos efterhaanden udstrakt sine Virkninger til den hele Handelsomsætning saa vel som til hele Industrien. Det var ikke blot Børseffekter, som der endnu bestandig ingen Efterspørgsel var efter, saa at $\frac{9}{10}$ af dem endnu stedse vare omtrent usælgelige, men da Alle havde maattet indskrænke deres Udgifter og Forbruget saaledes var undergaaet en betydelig Reduktion i mange Retninger, led Produktionen i den Grad under Mangel paa Efterspørgsel, at et stort Antal Arbejdere maatte afskediges. Da nu tilmed Hjælpekomiteernes Midler vare udtømte, rejste sig igjen Raabet efter Statshjælp og en Mængde Projekter fremkom i den Retning.

Blandt disse var da ogsaa Forslaget om en forøget Seddelemmission til et Beløb af 300 Mill. fl. — thi det var jo aabenbart Penge, som alle Mennesker manglede!

Heldigvis herskede der dog saa megen økonomisk Indsigt i Regeringskredsene, at man indsaa, at en Forøgelse af Seddelmængden paa en Tid, da Agioen paa Sølv var 12 pCt., næppe kunde være det rette Middel til at forbedre Sagernes Stilling. Derimod forelagde Regeringen Rigsraadet et Lovforslag, hvorefter der i alle Kronlande skulde oprettes Stats-Laanekasser samt derhos ydes Bidrag til forskjellige Jærnbaneselskaber for at sætte disse i Stand til at fortsætte Bygningen af paabegyndte Linjer. I disse Øjemed foresloges det at optage et Laan i Udlandet paa 80 Mill. fl. i Sølv, hvilket Sølv skulde deponeres i Nationalbanken imod Udstedelsen af et lige Beløb i Sedler.

Disse Forholdsregler ere fra forskjellige Sider blevne stærkt angrebne — dels fordi de bare Præget af Halvhed og Ubestemthed og derhos kom altfor sent, og dels fordi det overhovedet ansaas for urigtigt, at Staten blandede sig i den private Forretningsverdens Anliggender. Forf. billiger imidlertid fuldstændig denne Indskriden fra Statens Side saa vel som den Maade, hvorpaa den tænktes udført, idet han nemlig fremhæver, at Optagelsen af et Laan i Sølv, hvorfor der udstedtes et tilsvarende Beløb i Sedler, i Virkeligheden forbedrede Bankens Stilling ved at gjøre dens Metalfond forholdsvis langt stærkere. Forslagene vedtoges da ogsaa af Rigsraadet med kun faa Forandringer. Derimod fremhæver Forf., at Udførelsen af disse Forholdsregler lod meget tilbage at ønske, idet dels den paabudte Undersøgelse af, hvilke Jærnbaner der skulde have Hjælp, gik saa langsomt for sig, at Virkningen af den hele Foranstaltning for en stor Del gik tabt, og dels Bevilgelsen af Laan fra Statens Laanekasser blev knyttet til saa byrdefulde og for ærekljære Folk ubehagelige

Betingelser, at Folk med Æresfølelse gav Afkald paa at faa Laan og hellere indskrænkede deres Forretningsvirksomhed. Følgen blev da den, at der paa den ene Side indtil Udgangen af Mart 1874 kun var udlaant 15 Mill. fl., og at paa den anden Side Afskedigelsen af Arbejdere antog kolossale Dimensioner. I Følge Wiener Tagblatt forlod i December og Januar ikke mindre end 14,000 Arbejdere frivillig Wien, medens 800 Personer bleve hjemsendte som ude af Stand til at ernære sig. Og desuagtet fandtes der i Februar endnu 18,830 arbejdsløse Personer i Wien og dens Forstæder, deraf 5600 Manufakturarbejdere, 4200 Jærnbaneanbejdere af forskjellig Art, 3400 Byggearbejdere o. s. v. Mest betegnende for Forbrugets Indskrænkning er det maaske, at der blandt hine Arbejdsløse fandtes 860 Bagervende.

Til Slutning giver Forf. — inden han gaar over til at give et kort Overblik over Forholdene i de andre europæiske Lande, som vi her forbigaa — følgende Oversigt over Krisens Ødelæggelser i Østrig-Ungarn:

I Marts 1874 var i Østrig 8 Banker med en Kapital af 15,2 Mill. fl., 2 Forsikringsselskaber med 3,8 Mill., 1 Jærnbane med 0,6 Mill. og 7 industrielle Foretagender med 3 Mill. fl. komne under Konkurs. Derhos havde 40 Banker med en Kapital paa næsten 140 Mill. fl., 6 Forsikringsselskaber med 5,2 Mill. og 18 Byggeselskaber med 64,6 Mill. fl. maattet skride til Likvidation. Endvidere havde Fusion fundet Sted for 9 Bankers Vedkommende med en samlet Kapital af 36,2 Mill. fl.

I Ungarn gik 10 Banker med 3,8 Mill. fl. og 2 industrielle Foretagender med 0,8 Mill. fl. fallit. 13 Banker, 2 Forsikringsselskaber, 1 «Verkehrsanstalt», 1 Byggeselskab og 10 industrielle Selskaber — tilsammen med

en Kapital af 22,4 Mill. fl. — maatte skride til Likvidation, medens 1 Fusion fandt Sted for 3 Bankers Vedkommende.

I Alt repræsenterede de i Østrig-Ungarn under Konkurs komne Aktieselskaber en indbetalt Kapital af 26,7 Mill. fl., de under Likvidation værende Selskaber en indbetalt Kapital af 29,5 Mill. fl.

Som Krisens Afslutning kan man paa en Maade betragte den Opgjørelse, som dels Unionsbanken, dels Kreditanstalten — hvis Aktier paa Børsen betragtes som det toneangivende internationale Spillepapir — offentliggjorde for 1873. Den første havde lidt Tab til Beløb af 6 Mill. fl., den sidste til Beløb af 3 Mill. fl.; den sidstes Gevinstsaldo blev 6,3 Mill. fl. mindre end for 1873, nemlig 2,23 Mill. fl. Omendskjønt dette Udbytte var en meget ordentlig Rente af en Kapital paa 40 Mill. fl., nemlig 5,8 pCt., sank dog som Følge af denne Opgjørelse dens Aktier i Kurs, og det for saa vidt med Rette, som den fremdeles var i Besiddelse af et betydeligt Beløb vanskeligt afsættelige Effekter. Dertil kommer, at Kreditanstalten, der havde overtaget det ovenfor omtalte Laan paa 80 Mill. fl., vil have stor Vanskelighed ved at faa disse 80 Millioner anbragte uden at være nødsaget til at dele Gevinsten med andre Bankhuse.

Men i de store Bankierhuses Hænder var der alt i Slutningen af 1873 en stor Mængde Effekter, som først efterhaanden skulde anbringes hos det store Publikum, dels konsoliderede Statsobligationer, dels svævende Gjæld. Det tjener til at karakterisere den forløbne Spekulationsperiode at se, hvor umaadelige Summer Bankerne og de store Handelshuse saaledes havde paataget sig at stille til de forskellige Regeringers Disposition i Forventning

om, at den Kapital, som der rundt om i Evropa først skulde til at opspares, vilde blive tilstrækkelig til at absorbere alle disse Effekter. Vi slutte derfor med at meddele en af «Economist» ved Udgangen af 1873 opgjort Beregning over de Beløb, hvormed de store Huse da endnu sad inde af saadanne Statslaan:

for Frankrig . . .	70	Mill.	L.	St.
- Tyrkiet	21	—	—	
- Ægypten	30	—	—	
- Peru	7	—	—	
- Italien	10	—	—	
- Spanien	20	—	—	
- Rusland	12	—	—	
- Østrig-Ungarn	10	—	—	
<hr/>				
Tilsammen . .	180	Mill.	L.	St.